WEG MET DE MASKERS!

Papier en drukwerk: mythes en feiten

BeEMKA
PRINTED BY Snel

Inleiding

Papier wordt al bijna 2.000 jaar gebruikt als communicatiemiddel. Aan het begin van de 21e eeuw is er voor het eerst sprake van een neerwaartse tendens: papier is slecht voor het milieu en digitaal is of zou de oplossing zijn. Clichés en verkeerde informatie hebben zich vermenigvuldigd.

Als drukkerij hebben wij altijd een speciale relatie met papier gehad: de korrel, de dikte, het gevoel, de geur... Het laat een onuitwisbaar spoor achter in de evolutie en de passage van de mens. Dus we konden niet gewoon achterover leunen en toekijken. Papier is niet dood en heeft nog een mooie toekomst.

In deze brochure hebben wij getracht een licht te werpen op de misvattingen die verspreid worden. Zonder uitvoerig te zijn, is het onze bedoeling om de nieuwsgierigheid te wekken en om het debat over het bestaan en het behoud van papier te heropenen.

Vooroordeel nr. 1: papier vernietigt het bos!

FOUT

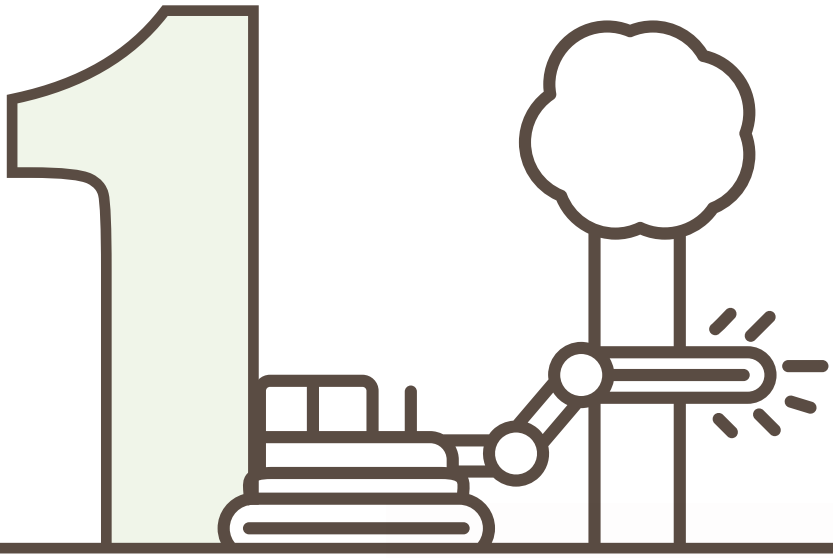

Drukkerijen en papierfabrikanten waarnaar ten onrechte verwezen wordt, zijn vaak verantwoordelijk voor de vernietiging van bossen.

Echter, worden de bossen nu beheerd op een verantwoorde en duurzame manier en komt het papier ook van bijproducten uit zagerijen en uit het bos.

Papier wordt gemaakt van nevenproducten van hout

Het is niet waar dat bomen speciaal worden gekapt om papier te produceren. In feite zijn de gebruikte vezels afkomstig van twee bronnen: uitdunningswerkzaamheden en houtspaanders.

Om kwaliteitshout te verkrijgen, is regelmatig **uitdunnen** van het bos nodig zodat de geselecteerde bomen zich goed kunnen ontwikkelen. 50% van de bomen die hoe dan ook gekapt moeten worden, dienen voor de bevoorrading aan de papierindustrie[1]. Wanneer de overgebleven bomen volgroeid zijn, worden ze geveld:

- Het grootste deel van de stam zal gebruikt worden in de zagerij (meubels, kaders en frames ...);
- De takken en de kroon zullen gebruikt worden voor verwarming;
- Het kapafval, spaanders en reststoffen zullen in de papierindustrie gebruikt worden.

Wat de verdeling betreft, wordt 50% van het geoogste hout gebruikt voor energie, 28% voor de bouw en slechts **13% voor papier**[2]. Bovendien komt meer dan 80% van de grondstoffen uit Europa[3] en uit duurzaam beheerde bossen. Voor elke boom die wordt gekapt, plant[4] men ten minste één nieuwe boom.

1 Paper Chain Forum, *Papier mythes et réalités*.

2 Gegevens van de FAO (Voedsel- en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties), 2015 in Two Sides, *Le papier et l'imprimé : mythes et réalités*.

3 Cobelpa, *Papier et environnement*, 2012.

4 Antalis, *11 faits surprenant concernant le papier*, https://www.antalis.be/files/live/sites/BE_Antalis/files/6-Environment/Wist_u_dat_Antalis_FR.pdf, geraadpleegd op 23 juli 2019.

Wist je dat?

Houtproducten, zoals boeken, behouden de geabsorbeerde CO_2 waarden gedurende hun hele leven. Een ton papier slaat het equivalent van 1.400 kg CO_2 op![10]

De omvang van Europa's bossen neemt toe

Veel mensen geloven dat de omvang van Europa's bossen vermindert. Uit de gegevens van de FAO blijkt echter dat tussen 2005 en 2015, "De Europese bossen met 44 000 km² zijn toegenomen. Dit vertegenwoordigt een gebied dat iets groter is dan Zwitserland of het equivalent van 1.500 voetbalvelden samen, dat elke dag wordt gewonnen![5]" Dat is een gemiddelde van 500.000 hectare per jaar[6]. Het WWF schat dat bijna 250 miljoen hectare aan nieuwe bomen geplant zullen worden tussen nu en 2050[7]. In België vertegenwoordigt het bos 22% van het grondgebied en wordt het beschouwd als een van de best beheerde bossen in Europa[8].

Het behoud van bossen, tegen elke prijs, is essentieel voor het welzijn van de planeet. Veel mensen weten dit niet, maar bossen zijn **koolstofputten** - ze absorberen en slaan CO_2 op om de biodiversiteit van fauna en flora in stand te houden en zijn een belangrijke materiële input voor mensen[9].

---

5 Two Sides, *Dissiper les idées reçues*, https://www.twosides.info/wp-content/uploads/2019/06/Two-Sides-Busting-the-Myths-2019-French-Report.pdf geraadpleegd op 25 juli 2019.

6 Gegevens van de FAO (2010) in Paper Chain Forum, *Op. cit.*

7 Two Sides, *Le papier et l'imprimé : mythes et réalités*

8 Cobelpa, *Op. cit.*

9 Voedsel- en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties (FAO), *Évaluation des ressources forestières mondiales 2015 – Comment les forêts du monde évoluent-elles ?*, 7 augustus 2015.

10 Cobelpa, *Op. cit.*

De verantwoordelijken voor de ontbossing zijn niet diegene die wij denken dat ze zijn!

De publieke opinie is geneigd de papierindustrie de schuld te geven van het verdwijnen van de bossen, vooral het Amazone regenwoud. Verschillende studies, uitgevoerd door het WWF en Two Sides, hebben het tegendeel aangetoond en hebben een lijst opgesteld van de oorzaken van ontbossing:

- Uitbreiding van landbouwgrond;
- Niet-duurzame houtkap en inzameling van brandhout;
- Mijnbouwactiviteiten;
- Infrastructuurprojecten;
- Hydro-elektriciteit;
- Klimaatverandering[11];
- Toename van brandfrequentie en -intensiteit[12]

Bovendien zijn “de meeste exotische soorten volledig ongeschikt voor de pulp- en papierproductie”[13].

[11] Voedsel- en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties (FAO), *Gestion durable des forêts*, http://www.fao.org/forestry/communication-toolkit/80616/fr/, geraadpleegd op 24 juli 2019.

[12] WWF, *Rapport Forêts vivantes*, hoofdstuk 5, 2015.

[13] Cobelpa, *Op. cit.*

De meeste bossen worden duurzaam beheerd!

Er is veel vooruitgang geboekt bij de verduurzaming van het bosbeheer en dus bij het afremmen van de aantasting van de bossen. Vandaag wordt **52% van de bossen in de wereld op duurzame wijze beheerd**, goed voor 2,1 miljard hectare[14].

Er zijn ook **certificaten** ingevoerd om ervoor te zorgen dat "het hout dat voor de papierproductie wordt gebruikt afkomstig is van duurzame bronnen"[15] en dat alle stadia van de verwerkingsstappen kunnen worden getraceerd tot in of aan het bos. De meest voorkomende certificaten:

- **FSC** (*Forest Stewardship Council* – Raad voor het Bosbeheer ;
- **PEFC** (*Programme for the Endorsement of Forest Certification* – Europees boscertificeringssysteem).

Zij zien er op toe dat de ecologische, economische, sociale en ethische normen worden nageleefd.

Bij Snel & Be Emka

100% van het papier dat wij aanbieden is FSC of PEFC gecertificeerd tenzij er een speciaal verzoek is.

Snel & Be EMKA zijn ook IMPRIM'VERT gecertificeerd. Dit merk, erkend door alle grafische industrieën, streeft ernaar om de negatieve gevolgen voor het milieu te verminderen.

---

14 Two Sides, *Le papier et l'imprimé : mythes et réalités.*

15 Paper Chain Forum, *Op. cit.*

Vooroordeel nr. 2 : gebruik enkel gerecycleerd papier!

FOUT

2

Veel mensen vinden dat er vaker gerecycleerd papier gebruikt moet worden om het milieu te beschermen. Nochtans zorgt de papiercyclus ervoor dat gebruikte vezels voortdurend samen met nieuwe hergebruikt worden.

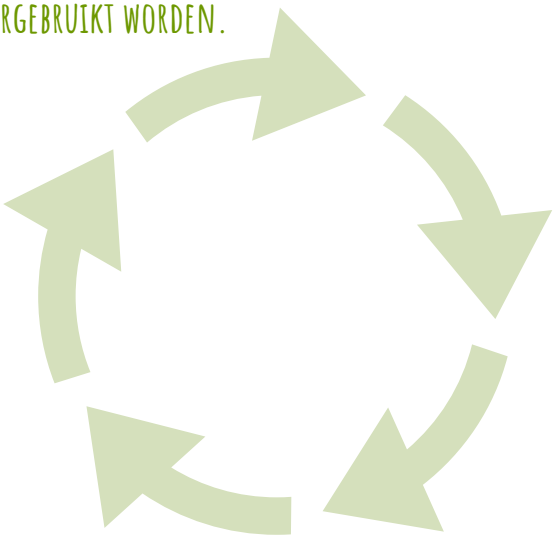

Papier: kampioen van de recyclage!

De Europese papierindustrie is koploper op het gebied van recyclage: het **recyclagepercentage bedraagt 78%** - dat komt overeen met 2 ton papier die elke seconde wordt gerecycleerd![16] waardoor papier **het meest gerecycleerde materiaal in de wereld** is. Ter vergelijking, slechts 18% van de elektronische apparatuur wordt gerecycleerd [17].

Gerecycleerde vezels vertegenwoordigen dus meer dan de helft van de gebruikte grondstoffen. Sommige soorten papier kunnen tot 100% gerecycleerde vezels bevatten.

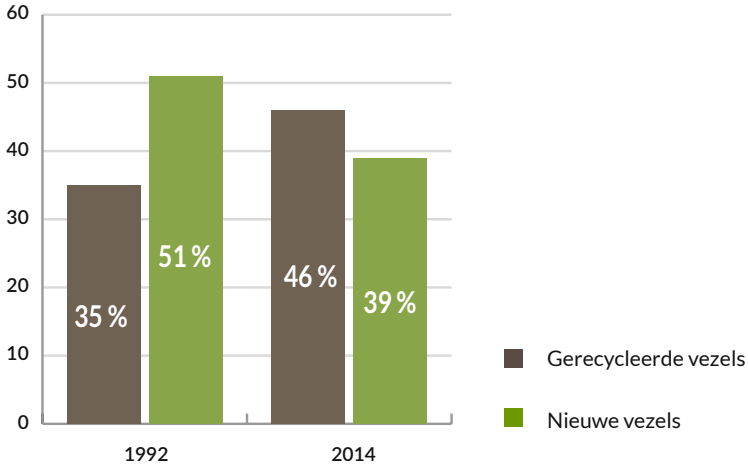

1. Bron : Confédération des industries du papier (CEPI), Statistiques clés, *2014.*

Elk jaar wordt 1.200.000 ton oud papier gerecycleerd. Dat is vijf keer meer dan 20 jaar geleden[18] ! In België is twee derde van de gebruikte vezels afkomstig van oud papier[19]. Gemiddeld wordt papier 3,5 keer gerecycleerd, maar het kan tot 7 keer gerecycleerd worden[20].

---

16 Europese verklaring over papierrecycling, monitoringverslag, 2014. Van Two Sides, *Le papier et l'imprimé : mythes et réalités*.

17 Antalis, *11 faits surprenants concernant le papier*, *Op. cit.*

18 Cobelpa, *Op. cit.*

19 *Ibid.*

20 Antalis, *11 faits surprenants concernant le papier*, *Op. cit.*

Papier: koning van de wereld economie

> **Nieuwe en gerecycleerde vezels zijn dus onafscheidelijk verbonden en vullen elkaar aan.**
>
> **Cobelpa, *Papier en milieu*, 2012.**

Waarom kunnen we papier niet eindeloos recycleren? De cellulosevezels waaruit het papier is opgebouwd, **slijten op natuurlijke wijze** naarmate het recyclageproces vordert. De vezels worden te kort. Daarom is een nieuwe aanvoer van nieuwe houtvezels - nieuw en uit duurzaam beheerde bossen - nodig, dat min of meer noodzakelijk is om de gewenste papierkwaliteit te kunnen garanderen. Deze voortdurende vernieuwing garandeert een duurzame bevoorradingscyclus van grondstoffen voor de papierproductie.

Niettemin : 20% van het gebruikte papier kan echter niet worden teruggevoerd in deze wereldeconomie:

- Papier dat gedurende lange tijd in archieven wordt bewaard;
- Toiletpapier en tissues die vernietigd of vervuild zijn;
- Sigarettenpapier[21].

Bij Snel & Be Emka

Wij sorteren papierafval per soort: karton, papier, wit papier, enz.

Het papierafval wordt weggezogen, vacuum getrokken en samengeperst voor recyclage. Erkende organisaties halen die op om weer in de productie van de papierfabrikanten te worden opgenomen. Wij werken samen met papierfabrikanten die recyclage hoog in het vaandel dragen.

[21] Two Sides, *Dissiper les idées reçues, Op. cit.*

Vooroordeel nr. 3: papierproductie verbruikt water en stoot grote hoeveelheden broeikasgassen uit.

FOUT

3

In tegenstelling tot wat vaak wordt gedacht, is de papierindustrie zeer begaan met het milieu, en daarom tracht zij haar energieprestaties te verbeteren. In feite behoren zij tot de meest milieuvriendelijke industriële sector!

Papierfabrikanten verminderen voortdurend hun waterverbruik!

In 30 jaar tijd heeft de Belgische industrie van haar kant het waterverbruik met 56% verminderd per ton papier.[24]

Water is essentieel voor de productie van papier. Het is het water dat de vezels transporteert en voor suspensie zorgt. Maar waar komt het water vandaan? “Het grootste deel van het gebruikte water is “geleend”, d.w.z. het wordt uit de omgeving gepompt, gefilterd, gerecycleerd in het papierproductie-proces en tenslotte opnieuw in het milieu geïnjecteerd. Slechts 15% van het water kan niet worden teruggewonnen omdat het verdampt tijdens het omzettingsproces[22]. Sommige bedrijven hebben zelfs een gesloten watercircuit waardoor water kan worden herbruikt[23].

Papier is een koolstofput!

Door het mechanisme van fotosynthese, vangen bomen CO_2 op uit de atmosfeer en laten zuurstof terug vrij. De duurzaam beheerde bossen helpen om de hoeveelheid gevangen CO_2 te verhogen[25]. Door een boom om te hakken voordat hij sterft, zorgt men ervoor dat de koolstof binnenin gevangen blijft[26]. Europese bossen slaan ongeveer 80 miljard ton koolstof in hun biomassa op[27]. Vandaar het belang om ze te verzorgen!

---

22 Paper Chain Forum, *Op. cit.*

23 Antalis, *11 faits surprenants concernant le papier*, *Op. cit.*

24 Paper Chain Forum, *Op. cit.*

25 *Ibid.*

26 Two Sides, *Paper’s carbon footprint isn’t as high as you think*, https://fr.twosides.info/wp-content/uploads/sites/9/2018/03/5.Papers-carbon-footprint-is-not-as-high-as-you-think.pdf, geraadpleegd op 25 juli 2019.

27 Two Sides, *Le papier et l’imprimé : mythes et réalités.*

De papierindustrie levert een belangrijke bijdrage aan de Klimaat- verandering![28]

Als bossen koolstofputten zijn, dan is papier dat ook: een ton papier houdt drie keer meer CO_2 vast dan het uitstoot! De hoeveelheid CO_2 die gebruikt wordt om papier te fabriceren wordt grotendeels gecompenseerd door deze stockage aan CO_2. In Europa is het tussen 2005 en 2013 met ongeveer 25% gedaald [29]. Wereldwijd is de sector slechts verantwoordelijk voor 1% van de broeikas-gasemissies[30].

Vandaag denkt het grote publiek dat papier voor persoonlijk gebruik slecht is voor het milieu. Een gemiddeld persoon gebruikt 156 kg papier per jaar, waarbij 100 kg CO_2 vrijkomt. Dit bedrag is gelijk aan 800 km rijden in een gewone auto, d.w.z. de afstand van Brussel naar Marseille, en dat is genoeg om je minder schuldig te voelen.[31]

De papierindustrie investeert zwaar in duurzame energie!

Om het milieu te beschermen, heeft de papierindustrie zwaar geïnvesteerd in hernieuwbare energiebronnen. Meer dan de helft van de energie die bij de papierproductie wordt gebruikt, is afkomstig van hernieuwbare bronnen. Als gevolg van deze inspanningen is de sector erin geslaagd zijn CO_2-uitstoot per kilo papier te verminderen met 40% in 20 jaar![32] In België vertegenwoordigde hernieuwbare energie in deze sector 38% van de verbruikte energie in 2010, tegenover 15% in 1990[33].

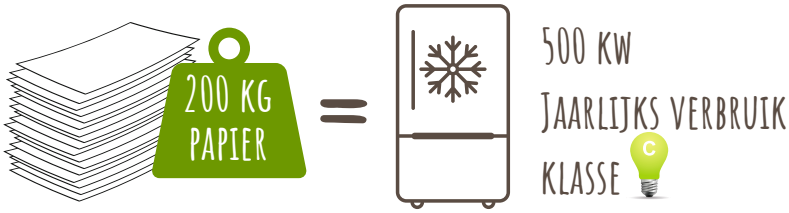

2. Bron : Paper Chain Forum, Papier mythes et réalités.

---

28 Paper Chain Forum, *Op. cit.*

29 CEPI, *Statistiques-clés*, 2014.

30 Ecofys, 2013.

31 Two Sides, *Le papier et l'imprimé : mythes et réalités.*

32 Paper Chain Forum, *Op. cit.*

33 Cobelpa, *Op. cit.*

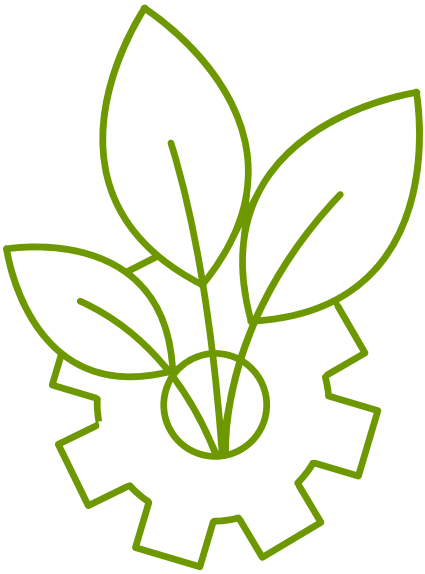

« Er zijn niet veel sectoren die kunnen streven om echt duurzaam te zijn of te worden. De papierindustrie is wel één van hen; het is immers duurzaam »

Jonathon Porritt, medeoprichter van Forum for the Future

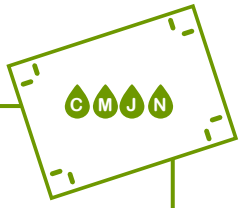

Bij Snel & Be Emka

Wij kiezen voor milieuvriendelijke producten om onze energievoetafdruk te verkleinen:

Recyclage van gebruikte platen en inktresten.

Gebruik van oplosmiddelvrije lijmen.

Terugwinning van de door de machines geproduceerde warme lucht voor de verwarming van de werkplaats.

CO_2-neutraal: de fabricage, levering en installatie van de 2 offsetpersen werden aangepast om onze impact op het milieu te verminderen.

Vooroordeel nr. 4: digitaal is milieuvriendelijker dan papier

FOUT

4

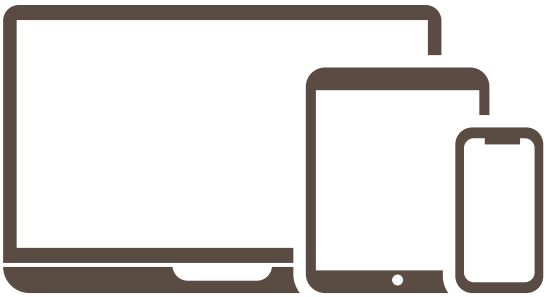

Digitale technologieën zijn niet meer weg te denken uit ons dagelijks leven. Vanwege hun efficiëntie en snelheid krijgen ze steeds meer de voorkeur boven papier.

De meeste mensen vergeten dat ze een zeer negatieve invloed hebben op de bescherming van onze planeet. Een waarheid die bedrijven proberen te verbergen.

Elektronische apparaten vervuilen meer dan papier

In tegenstelling tot papier worden elektronische apparaten gemaakt uit **niet-hernieuwbare, zeldzame materialen** die moeilijk te vinden zijn, zoals goud, zilver, antimoon, arsenicum... en ga zo maar door! Elementen die een **zeer laag recyclagepercentage** hebben (18%) in tegenstelling tot natuurlijk papier, dat tot 7 keer gerecycleerd kan worden en die een recyclagepercentage heeft van 78%.

"Elektronische apparaten worden beschouwd als de op één na schadelijkste producten voor het milieu, net na plastic"[34]. De uitstoot van broeikasgassen is gelijk aan die van de luchtvaartsector[35] en zal naar verwachting tegen 2040 oplopen tot 14%[36]. Hun afval groeit elk jaar met 3 tot 5%[37], drie keer sneller dan de totale afvalstroom die goed is voor 50 miljoen ton[38].

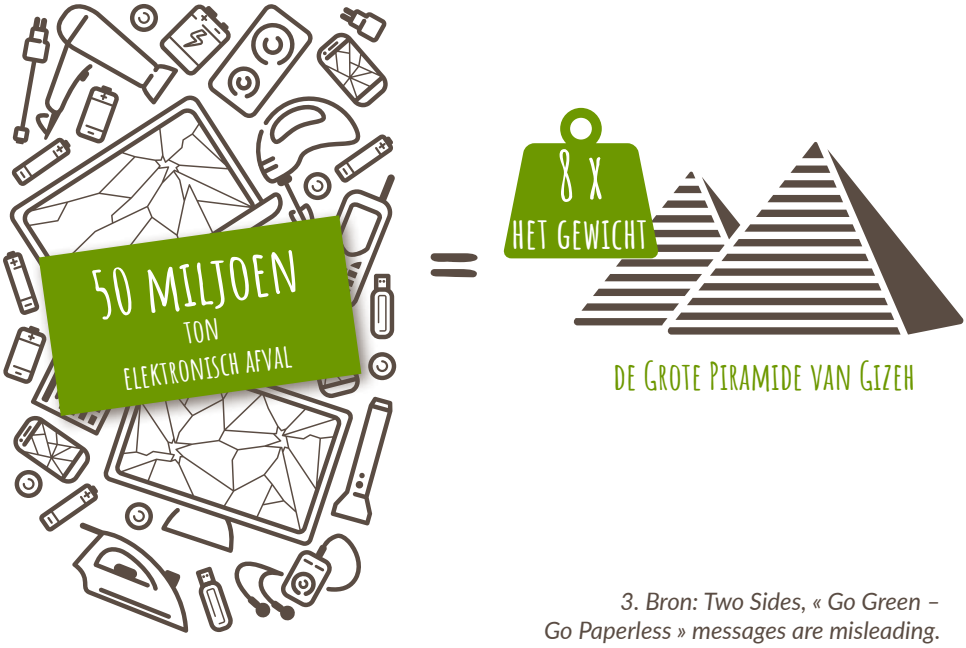

3. Bron: Two Sides, « Go Green – Go Paperless » messages are misleading.

---

34 Two Sides, *Dissiper les idées reçues, Op. cit.*

35 Two Sides, *Le papier et l'imprimé : mythes et réalités*

36 Two Sides, *Dissiper les idées reçues, Op. cit.*

37 Paper Chain Forum, *Op. cit.*

38 Milieuprogramma van de Verenigde Naties, 2015.

Stop groenwassen!

Vaak lezen we onderaan professionele mails: “Red een boom, druk deze e-mail niet af”. De bedrijven die dit soort berichten versturen lijken bijzonder bezorgd te zijn over het milieu, maar deze mededelingen zijn zuiver commercieel gericht en door de marketing ontworpen voor hun imago: **greenwashing** of **groenwassen**. De belangrijkste doelstellingen van deze bedrijven zijn niet het behoud van de planeet, maar het binden van klanten aan digitale facturering en het verlagen van hun eigen kosten. Deze trucjes houden niemand voor de gek: 87% van de consumenten is hiervan op de hoogte[39].

Een e-mail sturen van een Megabite stoot +/- 19g CO_2 uit. Als u een papieren brief per post verstuurt, stoot u minder uit, om nog maar te zwijgen van de economische en maatschappelijke voordelen die dat oplevert.

[39] Gegevens verkregen uit een enquête die in 2013 is uitgevoerd door het agentschap Toluna 2013.

De datacenters hebben hun energieverbruik sinds 2000 verdrievoudigd

Internetgebruik neemt toe en daarmee de behoefte aan opslagvereisten. Alle gegevens worden opgeslagen in datacentra die 24 uur per dag van stroom moeten worden voorzien om de klant te bedienen. De energie om het wereldwijde netwerk van energie/elektriciteit te voorzien zou overeenkomen met **10% van het elektriciteitsverbruik in de wereld.**[40]

63 %
2020

Als de wolk een staat zou zijn, zou het de 6e plaats in de wereld innemen wat de jaarlijkse elektriciteitsvraag in de wereld betreft. De verwachting is dat de vraag tegen 2020 met 63% zal zijn toegenomen.

Greenpeace, 2014

Het is belangrijk na te denken over hoe digitaal en papier naast elkaar kunnen bestaan om de meest gunstige aspecten van beide te benutten. Het lezen van deze brochure duurt bijvoorbeeld meer dan 15 minuten: het is milieuvriendelijker om hem op papier te lezen dan op de computer. Naast het ecologisch voordeel biedt drukwerk nog vele andere voordelen die door verschillende studies zijn aangetoond: sneller lezen, beter begrip, betere concentratie...

Het lezen van deze brochure duurt ongeveer 15 minuten: het zou ecologischer zijn om hem te lezen op papier dan op de computer.

15'

[40] Paper Chain Forum, *Op. cit.*

Besluit

Vooroordelen zijn moeilijk te bestrijden en het is nooit gemakkelijk om mensen op andere gedachten te brengen. Het was eenvoudiger voor de echte marktleiders om de aandacht van het grote publiek af te leiden en papier de schuld te geven van de vernietiging van bomen en de planeet. Geleidelijk groeide het idee om het papier helemaal af te schaffen. Gelukkig worden er steeds meer studies uitgevoerd om een beter beeld van de situatie te krijgen.

Het gebruik van papier of drukwerk draagt niet bij tot de wereldwijde ontbossing. Papier wordt gemaakt van nevenproducten van hout, waarvan de meeste afkomstig zijn uit duurzaam beheerde bossen. De vezels die bij de productie van papier worden gebruikt, kunnen tot 7 keer opnieuw in de papiercyclus opgenomen worden en de papierindustrie is er in de loop der jaren in geslaagd het maximale recyclagepercentage te bereiken.

De verschillende bedrijven die bij de levenscyclus van papier betrokken zijn, hebben in groene energie geïnvesteerd om hun CO_2-uitstoot en waterverbruik te verminderen. Deze informatie is in tegenspraak met de boodschappen van bedrijven die greenwashing gebruiken om geld te besparen en digitale technologie te promoten. Daardoor vergeten consumenten regelmatig dat digitale hardware wordt gemaakt van materialen die nauwelijks kunnen worden gerecycleerd en dat de datacentra waar de gegevens worden opgeslagen, zeer vervuilend zijn.

Bij Snel & Be Emka zetten wij ons in voor het behoud van onze planeet: 100% van ons papier is PEFC of FSC gecertificeerd, ons papier wordt gerecycleerd en terug in de productiecyclus gebracht en wij beperken ons energieverbruik tot een minimum.

Er is nog zoveel meer te zeggen en te ontdekken. Wij hopen dat deze brochure u meer geleerd heeft over papier en over barrières doorbreken. Zoals het gezegde luidt: “Kleine beekjes maken grote rivieren”, laten we duimen dat onze boodschap zich verspreidt..

Be EMKA PRINTED BY Snel

Kazerneweg 19F
9770 Kruisem
info@be-emka.be
www.be-emka.be

Bibliografie

Europees Milieuagentschap, *L'environnement en Europe : état et perspectives 2015*, Kopenhagen, 2015.

Antalis, *11 faits surprenants concernant le papier*, https://www.antalis.be/files/live/sites/BE_Antalis/files/6-Environment/Wist_u_dat_Antalis_FR.pdf, geraadpleegd op 23 juli 2019.

Antalis, *Charte de développement durable*, https://www.antalis.be/files/live/sites/BE_Antalis/BEFR_Content/Sustainability%20charter-%20Développement%20durable%202012%20FR.pdf, geraadpleegd op 22 juli 2019.

Cobelpa, *Papier et environnement*, 2012.

e-RSE, platform voor MVO en duurzame ontwikkeling, *L'empreinte environnementale d'Internet*, https://e-rse.net/empreinte-carbone-internet-green-it-infographie-12352/, geraadpleegd op 2 augustus 2019.

European Paper Recycling Coucil (EPRC), www.paperrecovery.org/, geraadpleegd op 24 juli 2019.

Greenpeace, *The e-waste problem*, https://www.greenpeace.org/archive-international/en/campaigns/detox/electronics/the-e-waste-problem/, geraadpleegd op 2 augustus 2019.

Igepa, *Le papier, un matériau durable*, www.igepa.be/fr/environnement/papier-et-environnement, geraadpleegd op 22 juli 2019.

Loison, Faustine, « 71.7% du papier est recyclé en Europe, un taux presque maximal » in *Graphiline.com*, 26 juni 2014, https://www.graphiline.com/article/18161/71-7-du-papier-est-recycle-en-Europe-un-taux-presque-maximal, geraadpleegd op 22 juli 2019.

Voedsel- en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties (FAO), *Évaluation des ressources forestières mondiales 2015 – Comment les forêts du monde évoluent-elles ?*, 7 augustus 2015.

Voedsel- en Landbouworganisatie van de Verenigde Naties (FAO), *Gestion durable des forêts*, http://www.fao.org/forestry/communication-toolkit/80616/fr/, geraadpleegd op 24 juli 2019.

Paper Chain Forum, *Papier mythes et réalités*.

Pocheco, *Studie 02/2011*.

The Shift Project, *Climat : l'insoutenable usage de la vidéo en ligne : le nouveau rapport du shift sur l'impact environnemental du numérique*, https://theshiftproject.org/article/climat-insoutenable-usage-video/?fbclid=IwAR3-4P3J3Y8_7j2VYu5vCTv_omrWkEtwidzkH2KGsBG5VVRcKvFxjTCuSd8, geraadpleegd op 2 augustus 2019.

Two Sides, *Dissiper les idées reçues*, https://fr.twosides.info/wp-content/uploads/sites/9/2019/07/Two-Sides-Busting-the-Myths-2019-French-report.pdf, geraadpleegd op 25 juli 2019.

Two Sides, *Electronic communication*, https://fr.twosides.info/wp-content/uploads/sites/9/2018/03/3.Electronic-communication.pdf, geraadpleegd op 25 juli 2019.

Two Sides, *«Go Green – Go Paperless » messages are misleading*, https://fr.twosides.info/wp-content/uploads/sites/9/2018/03/2.Go-Green-Go-Paperless-messages-are-misleading.pdf, geraadpleegd op 25 juli 2019.

Two Sides, *Harvesting trees through sustainable forestry*, https://fr.twosides.info/wp-content/uploads/sites/9/2018/05/9.Harvesting-trees-through-sustainable-forestry.pdf, geraadpleegd op 25 juli 2019.

Two Sides, *Le papier et l'imprimé : mythes et réalités*.

Two Sides, *Paper's carbon footprint isn't as high as you think*, https://fr.twosides.info/wp-content/uploads/sites/9/2018/03/5.Papers-carbon-footprint-is-not-as-high-as-you-think.pdf, geraadpleegd op 25 juli 2019.

Two Sides, *Paper is one of the few truly sustainable products*, https://fr.twosides.info/wp-content/uploads/sites/9/2018/05/11.Paper-is-one-of-the-few-truly-sustainable-products.pdf, geraadpleegd op 25 juli 2019.

Two Sides, *Paper is one of the most recycled products*, https://fr.twosides.info/wp-content/uploads/sites/9/2018/03/6.Paper-is-one-of-the-most-recycled-products.pdf, geraadpleegd op 25 juli 2019.

Two Sides, *Paper production supports sustainable forest management*, https://fr.twosides.info/wp-content/uploads/sites/9/2018/05/10.Paper-production-supports-sustainable-forest-management.pdf, geraadpleegd op 25 juli 2019.

Two Sides, *Print and paper in a digital world*, https://twosidesfr.twosides.info/wp-content/uploads/sites/9/2018/05/Two_Sides_Print_and_Paper_In_A_Digital_World_Global-Report_UK-Edition.pdf, geraadpleegd op 25 juli 2019.

Two Sides, *Print and paper play a key role in learning and literacy*, https://fr.twosides.info/wp-content/uploads/sites/9/2018/03/4.Print-and-paper-play-a-key-role-in-learning-and-literacy.pdf, geraadpleegd op 25 juli 2019.

Two Sides, *The paper industry uses a lot of renewable energy*, https://fr.twosides.info/wp-content/uploads/sites/9/2018/05/7.The-paper-industry-uses-a-lot-of-renewable-energy.pdf, geraadpleegd op 25 juli 2019.

Two Sides, *Why challenge anti-paper environmental marketing claims?*, https://fr.twosides.info/wp-content/uploads/sites/9/2018/03/1.Why-challenge-anti-paper-environmental-marketing-claims.pdf, geraadpleegd op 25 juli 2019.

Two Sides, *Wood-based paper and non-wood based paper*, https://fr.twosides.info/wp-content/uploads/sites/9/2018/05/8.Wood-based-paper-and-non-wood-based-paper.pdf, geraadpleegd op 25 juli 2019.

WWF, *Rapport Forêts vivantes*, Chapitre 5, 2015.

Inhoudstabel

Inleiding 3

Vooroordeel nr. 1: papier vernietigt het bos! 5
Het papier wordt gemaakt van nevenproducten van hout 6
De omvang van de Europese bosgebieden neemt toe 7
De verantwoordelijken voor ontbossing zijn niet degenen die men zegt dat ze verantwoordelijk zijn ... 8
Het grootste deel van de bossen is duurzaam begroeid 9

Vooroordeel nr. 2: gebruik enkel gerecycleerd papier! 10
Papier: kampioen van de recyclage 11
Papier: koning van de circulaire economie 12

Vooroordeel nr. 3: papierproductie verbruikt water en stoot grote hoeveelheden broeikasgassen uit. 13
De papierproducenten verminderen hun waterverbruik 14
Papier is een koolstofput 14
De papiersector draagt in grote mate bij tot de strijd tegen de klimaatverandering 15
De papiersector investeert massaal in hernieuwbare energie 15

Vooroordeel nr. 4: digitaal is milieuvriendelijker dan papier 17
Elektronische apparaten vervuilen het milieu meer dan papier 18
Stop met groenwassen! 19
De datacenters hebben hun energieverbruik sinds 2000 verdrievoudigd 20

Besluit 21

Bibliografie 22

Be-EMKA
Kazerneweg 19
9770 Kruisem
info@be-emka.be
www.be-emka.be

gedrukt op FSC gekeurd papier